

ЮРІЙ ДРОБОТКОВСЬКИЙ: ОТАМАН АНДРІЙ ЧОРНОТА, НАЩАДОК ГЕТЬМАНА ПОЛУБОТКА?

*До біса наш український сентименталізм!
Нам потрібний не пав'ячий хвіст, а вовчі зуби.
Бо, коли ми їх не матимемо і не примусимо наших "приятелів"
шанувати себе, Україна ніколи не буде щасливою.*

Юрій Дроботковський

Прізвище Дроботковський мене давно інтригує з дуже поважної причини. Відтоді, як багато років тому, працюючи у фондах обласного кразнавчого музею, натрапив на маленьку брошуру під назвою „Каталог І-ї Єлисаветградської художественної виставки, устроєної местним благотворительным обществом распространения грамотности и ремесел 15-28 апреля 1913 года (отпечатанный в типографии Немировского)”. У розділі «Изящные работы и произведения художественной промышленности» міститься інформація про дивовижний експонат, від якої перехоплює подих:

«Из собрания В.А.Дроботковского:

256. Рубашка гетьмана Полуботка - образец старинной украинской вышивки».

Цей факт дозволив висловити припущення, що у Єлисаветграді мешкав хтось із нащадків славетного гетьмана. Була надія, що знайоме прізвище впливе із списку спадкоємців Полуботка, які 1908 року провели свій з'їзд у містечку Стародуб. Однак прізвище В.Дроботковського там, на жаль, відсутнє.

Щоправда, у збірнику «Народное образование в Єлисаветградском уезде за 1914 год» натрапив на хоч якусь інформацію про власника реліквії: «Єлисаветградское земское реальное училище. Правление: попечитель и председатель правления Г.В.Викторов; члены правления: от земства В.Н.Бракер, Н.Н.Бракер, В.А.Дроботковский...»

Коли б у каталозі було зазначено, що сорочка гетьмана Павла Полуботка належала родині Шульгиних чи Устимовичів – все було б логічно. Нагадаю, що з 1893 по 1899 рік контролером Єлисаветградського відділення Державного банку Росії працював відомий історик-українофіл Яків Миколайович Шульгин (1851-1911) - батько Олександра (першого міністра іноземних справ УНР) та Володимира (героя Крут, який народився в Єлисаветграді) Шульгиних. Їхня мати – Любов Миколаївна Шульгина (уроджена Устимович) (1865-1945) походила з давнього козацько-старшинського роду. Вона, відзначають дослідники, є прямим нащадком гетьмана Павла Полуботка і непрямим гетьмана Данила Апостола. Любов Устимович закінчила Вищі Жіночі Курси, учителювала на Полтавщині, брала участь у діяльності Київської Громади. Про неї казали, що вона «жила Україною і для України»; мала великий вплив чоловіка (хоча була молодшою від нього на 14 років!). Не випадково, Яків Шульгин мав такі псевдоніми – „Л.Ч.” і „Любчин чоловік”. Улюбленій дружині він присвятив одну з своїх кращих історичних праць „Павло Полуботок, полковник Чернігівський” (1890). От у кого в Єлисаветграді могла зберігатися безцінна реліквія – сорочка гетьмана Полуботка! Припускаю, що покидаючи Єлисаветград, Шульгини з якихось причин не стали забирати її до Києва й віддали на зберігання своїм добрим знайомим Дроботковським.

В одній з перших книг відомого дослідника холоднороського повстанського руху в Україні Романа Ковалю я натрапив на прізвище Юрія Володимировича Дроботковського. Відомостей про нього було обмаль. Юнак воював у складі загонів отаманів Завгороднього, Гупала та інших переважно в Знам'янському та Єлисаветградському районах. Потрапив у пастку, влаштовану чекістами. Загинув 9 лютого 1923 року під час повстання холоднороських отаманів у Лук'янській в'язниці м. Києва. Це йому належить афористична оцінка причин поразки українського визвольного руху 1917-1922: „Є руки

і ноги, а нема голови”. Можливо, подумалось тоді, - це син уже згадуваного нами Володимира Олександровича Дроботківського - члена правління Єлисаветградського земського реального училища (1914), гласного Єлисаветградського повітового земського зібрання.

А тим часом, невтомний дослідник повстанського руху часів національно-визвольних змагань Роман Коваль, продовжуючи працювати над біографіями українських отаманів Холодного Яру і Чорного лісу, найзагадковішим серед них назвав Андрія Чорноту. Це про нього, свого побратима, з особливою любов'ю згадує автор знаменитої художньо-документальної книги „Холодний Яр” Юрій Горліс-Горський.

Оскільки жодного зображення отамана Андрія Чорноти поки що не знайдено, завдяки письменнику-мемуаристу маємо його словесний портрет: „...До келії зайшов стрункий, але з ведмежими плечима козак, одягнений у кубанський козацький кожух, у татарській смушевій шапці, з повним набором оправленої в срібло кавказької зброї на поясі. Голена голова, горбатий ніс і темна шкіра робили з нього справжнього чеченця. Глянувши на його суворе, нахмурене обличчя, я відразу здогадався, що це Чорнота...”

Зрештою, Роман Коваль у книзі „Коли кулі співали”, присвятивши найзагадковішому отаману окремий нарис, неспростовно довів, що отаман Андрій Чорнота - це насправді Юрій Дроботковський! А я нарешті знайшов підтвердження свого припущення про те, що Юрій Дроботковський є сином людини, яка надала для експонування на І-й Єлисаветградській художній виставці „сорочку гетьмана Полуботка”. Роман Коваль відзначає: „Українське національне почуття у Юрія виплекав батько Володимир Олександрович. Але він рано помер... Родичі ж по материнській лінії були прихильниками “єдиної-неделімої”. Матір'ю Юрія була “саксонская подданная”.

Народився він 30 червня 1896 року буцімто не в Єлисаветграді, а на хуторі Тетянівка Нечаївської волості Єлисаветградського повіту. Кажу буцімто, бо важко уявити, як далеко не бідна дворянська родина (в „Списке землевладельцев Елисаветградского уезда на 1908/1909 год” їх аж троє - „Дроботковская Аделаида Генриховна (жена дворянина), Дроботковская Александра Петровна (вдова дворянина), Дроботковский Владимир Александрович (дворянин)”) могла собі таке дозволити – народжувати дитину не у повітовому чи губернському місті, а на хуторі. Те ж саме можна сказати й про Юрія Яновського, який за метричними книгами народився 1902 року в тій самій Тетянівці, яку ще називають Майєрове. Сам же письменник, за свідченням матері (!), вважав, що з'явився на світ в Єлисаветграді. Отже, запис у метричній книзі сільської церкви зовсім не означає факту народження дворянських дітей у сільській місцевості.

Далі Р.Коваль пише: „Закінчивши сім класів реальної школи, Юрій вступив до Єлисаветградського училища, пізніше був вільним слухачем Київського комерційного інституту. Він з дитинства любив коней. Тож вже в юнацькі роки зайнявся кіннозаводством”.

Реальна школа – це звісно Єлисаветградське земське реальне училище, членом правління якого був батько юнака. Крім нього, в Єлисаветграді були ще два училища: комерційне та кавалерійське. Навряд чи пристрасний шанувальник коней віддав би перевагу комерційній діяльності.

Тим паче, що у 1917 році Дроботковський пішов до війська і трохи повоював на фронтах Першої світової війни. Юрій Горліс-Горський у романі „Холодний Яр” зазначає: „Зближує нас те, що, як виявилось, ми обидва почали військову службу в кавказькій кавалерії під командою князів Хана-Нахічеванського та Султан-Гірея і обидва хапнули магометанської воєнної етики”. Мова йде про Гвардійський кавалерійський корпус, яким від квітня 1916-го до квітня 1917 року командував генерал від кавалерії хан Гусейн Нахічеванський.

До речі, його племінник хан Джамшид Нахічеванський (1895-1938) у 1911-1914 роках навчався в Єлисаветградському кавалерійському училищі. У громадянську війну воював на боці Червоної армії, за що отримав прізвисько Червоний хан, став комбригом, останнім генералом з роду ханів Нахічеванських.

Воістину, з ким поведешся - від того й наберешся! Не випадково, при першій зустрічі Юрій Дроботковський своїм зовнішнім виглядом нагадав Юрію Горлісу-Горському...чеченця.

Водночас автор „Холодного Яру” характеризує його як високоосвічену людину, яка читає твори Канта, Ренана, Вольтера, Толстого, Руссо, Шекспіра, Маркса і Енгельса, Лассаля...

Досліджуючи коротке (лише 26 років!), але напрочуд насичене карколомними переміщеннями та пригодами життя нашого земляка Роман Коваль робить висновок: „Сторінки кримінальної справи Дроботковського - підпільника, розвідника і повстанця, свідчать про його неймовірну здатність перетілюватися – то на денікінця, то на червоноармійця, а то і на польського вояка...” А ще він, додамо, власноруч майстерно підробляв посвідчення та мандати різних радянських установ та організацій (мав навіть посвідчення представника Вищої ради народного господарства).

Не будемо переповідати його біографію – читайте нарис Романа Ковалю „Андрій Чорнота, отаман кінної сотні Холодного Яру”. Варто лише зупинитися на кульмінаційному епізоді, який відбувався в Єлисаветграді у 1921-1922 році. Маю на увазі діяльність підпільної націоналістичної організації під назвою „Народна помста”, до якої безпосередньо причетний Юрій Дроботковський. Вона виникла в місті за таких обставин. У середині липня 1921 року до Єлисаветграда з Галиччини з метою організації антибільшовицького повстання прибув емісар отамана Юрка Тютюнника Володимир Григорович Новицький (1896-1922). Тут за допомогою молодшого брата Федора, актриси Олександри Ковалевич та місцевих...чекістів він і зайнявся формуванням націоналістичного підпілля. Писав прокламації та відозви, налагоджував зв'язки з Холодним Яром. Від самого початку діяльність Новицького перебувала під контролем...ЧК. Одним з найактивніших її агентів у лавах „Народної помсти” був Сергій Даниленко (1898-1985) - уродженець с. Високі Байраки, випускник Єлисаветградського земського реального училища, колишній петлюрівець. Саме його Новицький послав за інструкціями та грошима до Ю.Тютюнника, що зіграло фатальну роль у долі не лише „Народної помсти”. Чекіст переконав отамана у готовності України до великого повстання. При перетині кордону загін отамана був знищений кіннотою Г.Котовського, а сам він захоплений у полон. Таким чином, український національно-визвольний рух був обезголовлений. Це була перша велика справа одного з найвидатніших співробітників радянських спецслужб Сергія Каріна (псевдонім Даниленка). Він у подальшому вважався найавторитетнішим фахівцем по боротьбі з „українським буржуазним націоналізмом”. Як недавно стало відомо, був навіть емісаром від радянської сторони на спробах перемовин з керівництвом ОУН-УПА у 1945 та 1953 році з метою припинення безглузого кровопролиття.

У справі „Народної помсти”, яка нараховує 24 томи, фігурує 51 особа: 11-х було розстріляно. Але Дроботківського серед заарештованих ...немає. Згодом чекісти визнали, що він „...брав діяльну участь в роботі “Нарпомсти”. Добре знав всіх осіб, які проходили по цій справі, і навіть тих співробітників (чекістів), які цю справу розробляли. Подальшою розробкою з'ясовано, що він (Дроботковський) тепер має стосунок до підпільної праці і керує роботою трійок, що оперують в Єлисаветградському повіті, крім того, він має своїх людей у всіх місцевих установах, до ЧК включно. А також мав зв'язок з бандами, що оперують у Миколаївській та Кременчуцькій губерніях... Спочатку у співпрацівника (чекіста Трохименка) навіть виникла підозра, чи не є (сам) Дроботковський співпрацівником повітової ЧК”.

Взагалі-то, у стосунках Дроботковського з „Народною помстою” надто багато плутанини та суперечностей. Двічі агенти ЧК, що діяли під прикриттям вигаданих націоналістичних організацій, оголошували Дроботковського поза законом, „як зрадника рідного краю”, що підлягає знищенню. А перший смертний вирок Юрій отримав від денікінців ще у 1919 році.

Сам він тим часом планував влаштуватися секретарем кавалерійської школи, щоби легше діставати для повстанців коней. Мав намір за два місяці створити кінний загін у 400 шабель.

Як зазначено у слідчій справі, жив Дроботковський тоді в Єлисаветграді на вулиці Михайлівській у будинку Кременецького у флігелі.

Подробиці його викриття не розголошуються. Заарештували Дроботковського 11 вересня 1922 року в Єлисаветграді при виході з Успенського собору. Уже на першому допиті Юрій „урочисто заявив, що є переконаним українським націоналістом і ворогом Советської влади...”

Чекісти визнали, що Дроботковський використовував своє знайомство з деякими співпрацівниками ГПУ, витягуючи з них провокаційним чином секретні дані, що стосуються розробки цих банд, та передавав ці дані отаманам, тим самим надаючи їм можливість безкарно продовжувати свою варварську роботу і виходити з-під ударів червоних частин та органів ГПУ.

Перебуваючи у Лук'янівській в'язниці, Юрій зробив чергову (уже четверту!) спробу уникнути розстрілу. І йому це вдалося, але смерть перехитрувати не пощастило. 9 лютого 1923 року Дроботковський організував повстання холоднорських отаманів у в'язниці. Бранці, захопивши зброю, пішли у безнадійний смертний бій. Ті, що лишилися живі, за кликом Юрія, з останніх набоїв перестріляли один одного. Смерть він зустрів словами: „Хай живе Україна!”.

Володимир Босько